

14. Փաստոս՝ զՅուսիկ պաշտօնագրուկ ընող կապաղովկեան ժողովի նկարագրու-
թեան մէջ յոյժ կարեւոր ակնարկ մ'աշ-
ուենի. «Եղև, ի՛նչսէ, ժողով՝ եպիսկոպո-
սացն սինհնդոսին նահանգին կենարու՝
առանց հայրապետին» և իւր «հայրապե-
տիւս» կ'իմանայ՝ ոչ եթէ Հայոց դէմ
զայրացող և նոյն ժողովը կազմող ս.
Բարսեղը, որոյ բացակայութիւնն անտեղի
էր լինէր, այլ Հայոց նորընտիր կաթո-
ղիկոսը, որ չէր հրաւիրուած զինք դա-
տապարտող ժողովին: Կը հետևի՝ որ կե-
սարիոյ նահանգային ժողովներէն սովորա-
բար անպակաս կը լինէր Հայոց հայրա-
պետն ալ, որոյ համար այդ առթիւ իւր
բացակայութիւնը նշմարելի է դարձնը
պատմէն: Իւրողհետև նահանգային ժո-
ղովին անդամները նոյն նահանգին վիճա-
կաւորներն էին միայն, ինչպէս կը հաս-
տատեն Փաստոս և ընդհանուր սովորու-
թիւնը, ուրեմն Հայոց կաթողիկոսն ալ՝
որ կը մասնակցէր անոնց, նոյն նահանգի
առաջնորդաց դասուն կը պատկանէր, և
չէր զուլեն անկախ վիճակի մը:

Չայս կը հաստատէ դարձեալ ս. Բար-
սեղ մէկ նամակին մէջ՝՝ գրուած 372ին
առ Դամասոս պապ և առ Իտալիացի ու
գաղիացի եպիսկոպոսունս, արիոսեան հեր-
ձուածոյն ճարակման դէմ, որոյ մէջ իրեն
հետ ձայնակից նշանակուած են երեսուն
և մի եպիսկոպոսներ, և ասոնց կարգին
կը կարգանք նաև Լատինացի (Յուսիկ),
Պոնտիկացի (Խոսրով) և Նաբոցի (Ներսէս)
անուաններն՝ այսպէս իրարմէն քով, որոնք
հայազգի եպիսկոպոսներ են յայտնապէս,
և մասնակցեր են այդ Բղթին խնդրով
գումարուած ժողովին: Յիշեալ Ներսէսը
անկասկած մեր ծանօթ կաթողիկոսն է,
և ինք միայն կրնայ լինել, որողհետև այդ
անունը մեր քով Դ դարու մէջ միակն է,
և չենք տեսներ ուրիշ ոչ մէկ աշխարհա-
կանի կամ եկեղեցականի վրայ: Այսպէս

մեր սուրբ հայրապետն իւր եղբրական
մահուան տարւոյն մէջ իսկ վերջին ան-
գամ կ'երթայ ի կեսարիա՝ իւր ստորա-
գրութիւնը դնելու ս. Բարսղի ձեռնագրին
քով: Իւր ոչ միայն նուաաստութիւն չի հա-
մարիր կախուցն այդ եպիսկոպոսապե-
տէն, — պէտք է գիտնալ՝ թէ միջին կամ
մեր դարուս չէր ապրեր նա, — այլ մա-
նաւանդ հիացող մ'է Գամրաց այդ մեծ
հովուապետին արութեան, իմաստութեան
ու չքնաղ վարչութեան, և անոր ի կա-
պաղովկիս հաստատած գեղեցիկ կարգերն
ու բարեկարգութիւնը Հայաստանի մէջ
ալ կը կրկնէ՝, անտարակոյս անոր թե-
լադրութեամբ իսկ, թէպէտև իւր մեծ հո-
գին կարօտ չլինէր թելադրութեանց: Խո-
րենացին նոյնպէս կը հաստատէ անոր
ընդօրինակելի յունական բարեկարգու-
թիւնը՝:

(Շարայարելի)

Հ. Վ. ՀԱՅՈՒՆ

ՀԱՅ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԶԵՆՈՒԳԻՐՔ

Ս. ՂԱԶԱՐՈՒՅՈՒՆ ՎԱՆՔԻՆ

(Շար. տես Բազմ. 1926, էջ 67)

Այս Թարգմանիչ Յոհաննէս վարդապետ
Կ. Պոլսեցին, մեր Մատենադարական պատ-
մութեան մէջ «ՀՈՒՈՎ» անունով ճանչե-
ցուածն է, որու մասին գրած եմ երբեմն
(«ՀԱՅԻՂԵՍ ԱՄՍՈՐԵԱՅ» 1893, էջ 369):
Կնած է այն 17րդ դարու կէսին, քա-
ջահմուտ եւրոպական լեզուներու, երկար
ատեն ապրած է Վենետիկ, ուր Թարգ-
մանած է այս գործը, և յետոյ Մարսիլիա
և Ամստերդամ ալ մնալով՝ այն տեղերու
նորակազմ հայ ձուլարաններու զարգացու-
մին մեծապէս ջանադիր եղած է:

Բացի այս Թարգմանութենէն, որ հրա-
տարակուած չէ, ինքն ունի հրատարակած
Թարգմանութիւններ, որոնք վենետիկ և

1. Փաս. 226. — 2. Ն.Մ. 92. — 3. Հմմ. Գեղ. փ. Բ. 118. — 4. Խորեն. Գ. Է.

Մարտիկա տպագրուած են և կը կրեն
1670—1696 թուականները՝

*
**

Այսպէս այս բազմադրին վարդապետը
Ճօան Պաթիադա Փօթթայնօ Բնագնործան
Թարգմանութեամբ իրաւունք կ'ունենայ
17րդ Դարու Հայ Բժշկական Պատմու-
թեան մէջ յիշուելու, որովհետեւ բաւական
լաւ ու գիտական գործ մ'է այն։

Ձեռագիրս նոյն հեղինակին երկու աշ-
խատութիւնը կը պարունակէ։ Առաջինը
Բնագնործիւնը՝ որ 202րդ էջին վրայ կ'ա-
ւարտի, Երկրորդը՝ Ձեռնագնործիւնը, որ
կը գրաւէ մնացած էջերը։

Թարգմանիչը հատորին սկիզբը իր կող-
մէն գրած է՝ Հայ Վաճառականներուն
ուղղուած ԱՁԿ մը, որ՝ «Տրակ» առ Հայ-
կագին Վաճառականն » վերնագիրը կը կրէ
և է հետեւեալը.

«Նորածին բնագնործիւն իմ առ ձեզ
«դիմե, ո՞վ եղբարք իմ սիրեցեալք ի Գրիս-
«տու, որպէս զի ձեռք ձորացեալ սիրիցի
«ի մէջ մերագնաց, առ ի ունել գտեղի
«պարծանաց, ի մէջ գրեւոցն հայկազու-
«նաց։ Քանզի որպէս ի յիշյա՝ տեարք,
«այսպէս և ինչք ի տեարս պարծին։ Եւ
«այս նախ՝ ի փաստ մեծագոյնն Աստուծոյ։
«Երկրորդ, ի զուարճութիւն և ի հրճուսան
«ձերոց։ Եւ Երրորդ ի վերաստացումն այ-
«ցեորեանն վերնականի հայկողին՝ իորոյ
«աղագաս։

«Վասն որոյ ընկալարոք զսա սիրով,
«և ի կիր արկէք ըստ հաճոյց ձերոց,
«նշմարելով ուշիմակս գիրս շահատու, և
«զօգտակարս շահեցեալս ի սմա։ Քանզի
«ըստ իմոսմ խոմման գրագումն ձեզ երց
«է պիտոյ, և ի քաջմաց ընդունելոց է
«զչոք խոմմութեան, որովհետեւ սորին է
«զննելն, ոչ միայն զգանազան քարոց և
«սովորութեանց, ախտից և՛ մոլորութեանց

«մարդկան, և առասնոց, այլ և ընձեռելն՝
«զկերպ զպեղոյ զնոյնս, որք ամենեքեան
«իրաւի պիտոյանան մարդկային կենցաղա-
«վարութեան, այսինքն ի յամուսնութիւնս,
«և ի յընկերակցութիւնս, ի քարեկամոս,
«բիւնս, ի խորհրդակցութիւնս և ի կատա-
«վարութիւնս անձին, հոգեկանս և ի մար-
«մնակտնս, իսկ և ի խրախմսնս, և ի
«զքօսանս համեստս և պարկեշտս ողջ ը-
«րոյր։

«Ձի ձեր եմ ամենեցուն ծառայ

«ՅՈՒՂՎԱՆՆԵՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԵՌՍԱՆԴՆՈՒ-
ՊՈԼՍԵԱՆ »։

*
**

Յովհաննէս Կ. Պոլսեցի սոյն խրատա-
կան տողերը գրելէ յետոյ, կ'արձանագրէ
նաեւ առ սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչն ուղ-
ղուած աղերսական խօսքեր, որոնցմով
կարողութիւն կը խնդրէ՝ որպէս զի յա-
ջողութեամբ ի գլուխ հանէ այս թարգ-
մանութիւնը, և ապա կը սկսի բուն գործը,
որ նախ ունի փորձիկ Յառաջարան մը և
այդու տեղեկութիւն կու տայ, թէ Բնագնո-
րծիւնը գիտութիւն մ'է, որ Բնական սկզբ-
քոնքներոս վրայ հիմնուած ըլլալով, կ'ոս-
տացանէ՝ ձանձնայ մարդոս քանադան քա-
րերը, թէ՛ շարեն փախչելոս և թէ՛ քարիին
հաղորդակից գտնուելոս համար, և քաց աստի՛
կը սորվեցնէ նաեւ անձին վատարարութե-
նները գիտնալ և նաեւ քոսել հիւանդութիւն-
ները։

Ել՛լսէ թէ հիները ունէին բնագնական
17 տեսակ միջոց, որոնցմով իբրեւ թէ
ամէն բան կը գուշակէին և կը մարգա-
լէանային. այս ճիւղերուն առաջինը կը
կոչուէր՝ տատեղարալխութիւն կամ աստե-
ղահմայութիւն, երկրորդը՝ Հրագնութիւն,
երրորդը՝ Օղագնութիւն, չորրորդը՝ Ջրա-
գնութիւն, հինգերորդը՝ Երկրագնութիւն,
վեցերորդը՝ Երկրագնութիւն, եօթներորդը՝

1. «ՊՏՄ. ՀԱՅ ԴՊՐ». Հ. Գ. Զարգ. Հ. Բ. էջ
298-315.

«ԶԱՄԱՆԱՆ» ՊՏՄ. ՀԱՅՈՏ. Հ. Գ. էջ 662.

2. Թագր, տեղալի.

3. Հայկոք = Հայերէնի թարգմանոյ.

կոնքազնոսրիան, ութերորդը՝ զինարարացո-
րիան կամ չերմախեյութիան, իններորդը՝
աքաղաղազնոսրիան, տասներորդը՝ Զեռ-
նազնոսրիան, տասներկերորդը՝ Հաւահար-
ցոսրիան, տասներկուերորդը՝ վնկոսրիան,
տասներեքերորդը՝ Կացահարութիան, տաս-
ներորդը՝ Ժանտարեհութիան կամ փորոս-
տախուզութիւն, տասներկնգերորդը՝ Գա-
սագանակոսրիան, տասներկնգերորդը՝ Զաւոյա-
կանութիան, իսկ տասներեքերորդը Դիւա-
զնոսրիան:

Բայց այս բոլոր միջոցները, որոնք՝
շտախտաբար՝ հակառակ արդի գիտական
յառաջադիմութիւններու, տակաւին են ի
պատուի, կը ծաղրուի հեղինակին կողմէ,
պարապ բաներ կ'ենթադրուին, և յետոյ
ինքը գիտական եղանակաւ կը սկսի պար-
զել, թէ ինչպէս ճանչնալու է լաւ կամ
գէշ կենդանին, լաւ կամ գէշ մարդը և
անոր բնութիւնն ու յատկութիւնները:

Արդի Հոգեբանական տունալներու ան-
համաձայն չեն ճօան Պաթիսդա փոթթա-
յոսի գծած վարդապետութիւնները, զորս
երկար կ'ըլլար մի առ մի հոս մէջ բերել:
Բժշկութեան մէջ, մանաւանդ արդի
Հոգեբանութեան մէջ, ջատ յարգի են այս
տեսակ զննութիւնները, և ջախտագէտներ
ջատ ուշադիր են այսօր դիմագնական,
դիմագծական, դիմագիտական միջոցներու:

Ամբողջ գործը Չորս Գիրքի է բաժ-
նուած, և գրուած խիստ հետաքրքրական
կերպով: Առաջինին մէջ կը գրէ թէ ինչ-
պէս կարելի է մարդու և կենդանիի ար-
տաքին շարժումներէն և ձեւերէն զուսակել
անոնց ինչ տեսակ մարդ կամ կենդանի
ըլլալը, երկրորդին մէջ՝ մարդուս զլիսին
ձեւէն, մազերու գոյնէն, ճակատի, քիթի,
աչիքի, ականջի, և ուրիշ կողմերու ձեւէն
ու շարժումներէն գիտնալ անոր ինչ տե-
սակ բնատրութեան տէր ըլլալը: Երրոր-
դին մէջ կը խօսի հոգեբանական վիճակ-
ներու մասին, և չորրորդին մէջ ալ ցոյց
կու տայ մարդու մը տգէտ, մոռացկոտ,

խելաց, մեղամազմոտ, սիրահար, բղջա-
խոհ, ծոյլ, քնափ, քնցուշ, երկչոտ, անուժ,
լիբր, զող և այլն ըլլալը ճանաչելու եղա-
նակը, և միանգամայն՝ թէ ինչպէս և ինչ
միջոցներով կարելի է բուժել զանոնց այս
վիճակներէն, ու կը վերջացնէ:

Ետ հետաքրքրական են բոլոր գրուած-
ները, որոնք թէ՛ արդի գիտութեան սկզբ-
բունքներուն հետ բաղդատութեան դրուին՝
կրնան զտուիլ ու մարդուի, և ուսումնա-
կան նոր աշխատութեան մը ծնունդ տալ:

Զեռագրին պարունակած Երկրորդ աշ-
խատութիւնն է՝ Զեռագրեցութիւն, որ է
ափին զիծերու միջոցաւ գուշակութիւններ
ընելու գիտութիւնը. երկար չեմ խօսիր
այս մասին, որովհետեւ սոյն նիւթը պա-
րունակող ձեռագրի մը վրայ գրած եմ
արդէն 80 տարի առաջ (տե՛ս «ՀԱՆԴԵՍ
ԱՄՍՈՐԵԱՅ 1893 Սեպտ. էջ 280-283»):

Այս անգամ սա կեթ կը կրկնեմ, ինչ-
պէս այն ատեն, թէ Զեռագրեցութիւնը,
որչափ որ հմայական բան մը համարուած
է, պիտի կրնայ օր մը գիտական զննու-
թեան իբր լրացուցիչ մաս համարուի,
մանաւանդ օրինական բժշկութեան մէջ
(Médicine Légale): Թերեւս օր մը Զեռ-
ագրեցութիւնն ալ օգտակար ճիւղ մը հա-
մարուի խառնազննութեան, երբ այսօր
գիտենք՝ թէ ձեռագրութեան մը կամ ստո-
րագրութեան մը ձեւէն ստորագրողին կամ
ձեռագրողին բնատրութիւնը կարելի է
որոշել, եղունգներու քննութեամբ թո-
քային հիւսիսատի աստիճանը իմանալ, և
մատնաբայրի զիծերու կաղապարներէն՝
ոճրագործերու մասին լուսաբանութիւններ
հանել:

Ս. Ղազարի վանքը գտնուած այս ձե-
ռագիր Զեռագրեցութիւնը դարձեալ ճօան
Պաթիսդա փոթթայոսի գործն է և թարգ-
մանիչն ալ նոյն այն Յովհաննէս Վար-
դապետ Կ. Պոլսեցին:

ինչպէս արդէն յայտնեցի, Ս. Ղազար երկու օրինակ ունի յար և նման, օրինակ մ'ալ կը գտնուի կ. Պրլսոյ՝ Խակիտարի Ս. Խաչ վարժարանի Մատենադարանը, և հատ մ'ալ Վիէնայի Միխիթրեանց վանքը («ՀԱՆՌԻՒՄ ԱՄՍՕՐԵԱՅ» 1893, էջ 288)։

Ս. Խաչի վարժարանին օրինակն է զոր ծանօթացուցած եմ ժամանակին. անկէ ամբողջ ընդօրինակութիւն մ'ըրած եմ. ըովս ունիմ զայն, և բաղդատելով վե. նետիկեան օրինակներուն հետ, կը տեսնեմ թէ բնաւ տարբերութիւն մը չի կայ անոնց միջև։

Վենետիկեան Չեռագիրներուն առաջինը՝ զոր մեր պս ուսումնասիրութեան առարկայ ըրինք՝ անցեալ դարու սկիզբը սեպհականութիւնն եղած է Սիրոիւ ՊԱՊԱ առնուն Սարկաւագի, որ Բնագնեսութեան վերջին պարապ էջին վրայ գրած է հե. տեսալ արձանագրութիւնը։

«Յիշատակ է այս թննայցևորիս կամ «մարդայնագմտութեան գիրքս Թաղարգոյցի «որ և յիմիչիկ անուն կալի զարմն Արե. «յեանց Երանոսի որդի առագ սարկայվագ «մատեսի Սիրուն Պապայի յիշատակ է ո՛վ «որ որ այսա հանդիպի յիշեցեք, աստուած «իւր մեղքն ոչ յիշեցեք։

«Ամի Տիասն 1800ին օգոստոս ամ. «սուն 19ին։

ԾԹ.

ԲՆԱԶՆՆՈՒԹԻՒՆ

247 Թուահամարը կրող «Խմբագիրք»ին պարունակած տետրերուն 9րդն է այս ձեռագիրը, որ քանի մը թերթէ միայն կը բաղկանայ և է ամենանոր ընդօրինակութիւն մը։

Սկիզբէն բաւական պակաս է և առաջին նիւթը զոր կը ներկայացնէ՝ ունի «Պատկերացութիւն, որ է Բնագնեսութիւն» վերնագիրը։

Նախորդ ձեռագրին գրեթէ յար և նման

է նիւթը. սա ալ՝ մագնեռու, դէմքի գիծերու ճանաչողութեամբ և այլ ձևերով մարդուն բնաւորութեան ինչ տեսակ ըլլալը գուշակող գրուած մ'է. թերևս ալ անկէ քաղուած, բայց երկու թերթի մէջ միայն ամփոփուած։

Յետոյ կը սկսի «Յաղագս գաղտնեաց խոտից ոմանց» տիտղոսով ուրիշ գլուխ մը, որ արեւածողիկ, աղինձ, հեղաշրջող, վայիւ (մարմիրան), շուշան մերձան, խոտերուն և քոյսերուն յատկութիւնները կը ներկայացնէ, և ասոր հետ ալ կարգ մը կենդանիներու, որոնք են Միծեանակ, Տատրակ, Նոխաղի լեզու, Գայոյ բար, իշոյ բոք, լեզու իւրապ բաշնոց, ստիւն գայոյ, օձի շապիկ, կրեայի ոտ, արշոյ ալ, խորդի։

Այս բոլորի մասին բաւական ներկարապատում տողեր գրելէ վերջ կը սկսի ուրիշ գլուխ մը, որուն վրայ գրուած է Հատոր 2, և ներքեւն ալ սա տողերը։

«Համատու թաղութիւն զարմանայի տիր. «ձի հաստատեալ յաղողակ կամ դիպտա. «ծովք ի տրամադրութիւն մարմնոյ, Բա. «ժանեալ յերկուս գիրս Թաղարգուն ըն. «ձեռի գրձիկակն խորհրդոց. յերկրորդումն «գիտորհրդոց զանազան իրաց պատկանացն. «յոց հանդերձ կիրառութեամբ իւրիք առ ի «պանպանել զանձինս յառողջութեան և ի յոյս «ածեալ Պարօն Ֆրանցիսկոսեան Դումիւնի. «կոսի Ատվայ, որ է վերականգնող դեղորից «ի յասաց Հիանդանոց Սուրբ Հոգոյն «եկեղեցոյ ի Հոմիւն Թանգմար ի Նորոյ «նոյնոյ Հեղինակի ի Վենետիկ ի Տպա. «րանի Բասաւանի ձեռամբ Հօրհորհրդոյ, «Հրամանաւ մեծաւորաց Լիւդ երկու գիրքս «սոյնոյ Հեղինակի յիտալական գրոցն յա. «եղան ի Հայս ի մետասան պրակս պատ. «կեալ, ի վեցն առ առաջինն, և հինգն առ «երկրորդ»։

Սոյն գրուածէն յայտնի կ'ըլլայ, որ այս գործիւ թարգմանիչն ալ հաւանաբար եղած է Հոլով Յոհաննէս վարդապետը կ.

Պոլսեցիին. թէև ո՛չ անուն, ոչ ալ թուական կը պարունակէ այս Յիշատակաւրանը:

Դժբախտաբար շատ պակասաւոր ընդօրինակութիւն մըն է ձեռագիրս, որ վերագրեալ տեղեկութենէն յետոյ,

Յարդրակ ի Բարգմանէն առ անձն վայել յոյ յերկոյց կենացս ի փրկութիւն, վերնագրով ոտանատր մը մէջ կը բերէ ստպէս.

Յամենայն յայս վախճանի անախտեւ լոյն և վախճանի.

Բամից է դէտ յայս Հայելի, որոց թէ գոն ակն հայելի:

Իւծեալ ընութիւն անդ նորոգի, թեթև յախտից նոյն նորոգի,

Ե՛կ խոհական դու աստ երկիր, ա՛րկ զհաշիւ անձինդ յերկիր:

Նախ քո հոգւոյդ յախտ ի փորձել, էն բժշկէ զքեզ ի փորձել,

Ապա զդարման մարմնոյդ օգտի, յայս միկ մտի առ օր օգտի:

Սա է գործ ինչ յիշատակի, յոյս զթոյ թէ միշտ յիշատակի.

Իբրև թէ ցոյց ինչ ի յարգի, շահիւքն զի յայտնի յարգի:

Ապաքէն մարդ ի պատկերի, տերու նեան է որ պատկերի:

Արկցէ ուրեմն ի մտի,
Կազմ կանխել առ երկմտի՝:

*
* *

Ապա կը սկսի գրել առողջապահական գասեր, որոնց մայն մէկին հետ կայ ոտաւնաւոր գրուածներ, առողջ կեցութեան իբր սկզբունք, որոնք այսօր ալ կրնան ծառայել, եթէ ուշադրութեան առնուին: Ըստ այսմ՝ Յարազս պաշտպանելոյ զկեանս յատորութեան Պրակին սկիզբը և վերջը կը կարդանք.

1. Կ'անդրադարձնենք որ ստանաւորիս սկզբնաւորութիւնը (առիւրտ առաջին և երրորդ անդամներու) կը կազմեն. «Յարութեան է այս յիշատակ»:

ԴՄՍ. ԽՄՐ.

Եթէ խնդրես զառողջութիւն,
և գողջ կենացդ յանդորրութիւն,
Զծանր հոգս ի քէն հեքեա,
և զայրանալդ տարագրեա:
Ներեա՛մ գոլով երկայնամիտ,
արա գնալդ ուրախամիտ.
Այս ո՛չ լիցի քեզ վայրապար,
գոր գրեցի առողջաբար:
Յետ յանելոյ քո ի ճաշոյդ,
հրաժարես շիր յօրեայ ի քնոյդ,
Մի՛ արգելոյր մեզ ի քեզ անդ,
և մի՛ ճնշեր զքո սրբանդ:

Թէ գիշերայն կամիս հանգիւլ,
Պարտիս փոքու ինչ կերակրիլ:

Դի՛ր որկորոյդ դու զսահման,
լիցի է ասն յորդ ի սահման.
Թէ ողջ գոլոյդ կաս որոնօղ,
ալ փաղքայէ կենաց մանօղ.
Յորժամ բժիշկ քեզ պակասին,
զերիսս զայս զբան նոքին,
Ուրախութիւնդ մտաց քոց...
բարեւք հանգիստ և կարճ ճաշոց:

Որ մերթ ունի զհանգստութիւն,
նա է կայուն և հաստատուն.
Քանզի այս զարս նորոգէ,
և զթոյլ անդամս կազդուրէ:

Յարազս կազդորեւոյ զխնայաստակն
պրակին սկիզբը կ'ըսէ.

Ի լուսանալըն կանխագոյն,
լուս գծեալդ ի ցուրդ շրոյն.
Յայսմ վարի դուն ինչ մաքրիւ,
արբեալ լիցիս յամայն օդիւ.
Սփռեա զվարսս քո սանտրիւ.
և զատամունս շփեա շարիւ.
Զխելապատակդ կազդուրեա՛մ,
կազդուրեսցին անդամք գոնեա՛մ.
Հետ քո ճաշոյդ շերմ լուսցիւ,
մի՛ խայթեսցես դոյն ինչ ցրտիւ,
Գրեա՛մ ի խելս քո զայս գիւր,
լե՛ր ողջութեան կանոնադիւ:

Յարազս գտաւձորեան և առադրութեան
պրակը կը պատուիրէ՝

Աղբիւր դաւարի նաև հայելի,
սոքա տան աչաց գոյն կազդուրելի,
Ի ծանրագոյն և ճոխ ճաշոյ,
Ենթակայի ստամոքսն պատժոյ:

Զոր թէ տայցէ ձեռն ազահ:
Ով ոք սովոր է յիր ինչ
Կրէ զգիր և ոչինչ:

Գիրնին յատկութիւններուն համար կը տողէ.

Յաղագս պատրաստութեան, յասալ քան
գձալ առնելոյ պրակին սկիզբը կը դնէ.

Մինչ տակաւին քաղցեալ կացցես,
Քո զստամոքսս նորոգեսցես,
Դատարկացեալ և սրբեցեալ,
Նախ քան զճաշ ի քեզ առնալ,
Յայնժամ ախորժն այն կարասցէ
Ստուգապէս ճաշ զգայցէ,
Այս նշանակ քեզ եղիցի.
Ճաշի քի բերանդ համեղեսցի:

Գիրնաց բարեաց եթէ իղձ է,
Նոցին զովեստն այս հինգ է.
Զօրեղութիւն, զեղեցկութիւն,
Անու՛ և թարմ՝ և ցրտութիւն.
Որք և փորձին հոտով համով,
Պայծառութեամբ այլ և զունով:

Յաղագս դեղորէից մահաբեր բիւնից
պրակն ունի հետեալ ոտանաւորը.

Իսկ Մելամաղձային խորշնիկ կերակրոց
Գլուխին համար կը տողէ.

Զայս իմ խրատ դիր ի մտի,
Կաթն և պանիր ապուխտ աղի,
Միս կովենի նապաստակի,
Եղջերենի և այծենի,
Խնձոր և տանձ նաև ծիրան,
Դոյզն ինչ առցես ի քոյդ բերան.
Քանզի սոքա թշնամանան,
Որոց մաղձին միշտ ախտանան:

Այլևայլ պրակներու մէջ ալ կը գրէ
հետեալները.

Պանիրն ասի առողջապահ,

Կամ ի բերան խստոր այգուց
Դեղ և դարման է Պեսուց.
Յորմէ արբումն անփորձ ջրոց,
Եւ փոփոխումն պէսպէս օդոց
Ո՛չ Պեստէ և ո՛չ ումեք,
Թէ ոք զտղի ուրեք ուրեք:

*
*

Սոյն յատանաւորներէն մէկ քանին հրա-
տարակուած են այլևայլ գիրքերու մէջ,
բայց դժբախտաբար՝ հոս կիսատ թողուած
է և կիսատութեամբը վերջացած է ձե-
ռագիրս:

ՏՕՔԹ. ՎԱՀՐԱՄ Յ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ
(Շարունակելի)

